

L'afer Espinalt: classes socials i esport

Francesc Roma i Casanovas

Joan Espinalt va ser un dels atletes manresans més destacats de la dècada dels quaranta. Campió d'Espanya i de Catalunya en diverses ocasions, l'any 1946 va ser expedientat per la Federació Catalana d'Esquí per no haver assistit en representació d'aquesta a uns campionats d'Espanya. De moment no s'han pogut esbrinar les causes exactes del capteniment d'Espinalt, però intentar entendre el context en què es va produir dóna moltes pistes sobre el funcionament del món esportiu català de postguerra.

La caixa 34 del fons del Montserrat

El Centre Excursionista Montserrat (CEM), l'any 1993, va dipositar el seu fons documental a l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa. Segurament sigui l'únic fons documental de temàtica excursionista que actualment es conserva i es pot consultar en unes condicions dignes, amb la peculiaritat, a més a més, de ser de consulta pública. Dins d'aquest fons, la caixa número 34 conté els documents que fan referència a la secció d'esquí de l'entitat.

En el moment de revisar aquesta documentació per fer un treball més ampli sobre la història de l'excursionisme català, l'autor d'aquest article, el mes de setembre de 2005, es va aturar en una carta firmada pel president de la Federació Catalana d'Esquí (FCE), del 7 de març de 1946. En aquesta es feia saber al president del Centre Excursionista Montserrat que un dels seus socis, Joan Espinalt, havia

estat inhabilitat durant dos mesos per haver renunciat a participar en els campionats d'Espanya d'aquell any:

"La Junta Directiva de esta Federación, al lamentar la posición adoptada por el corredor de esta Entidad Don Juan Espinalt, renunciando a última hora [a] su participación en los Campeonatos de España del presente año, (actitud que ha privado al equipo de nuestra Región a un elemento de tanta valía), ante dicha circunstancia, se permite sugerir a ese Centro [Excursionista Montserrat] de su digna Presidencia, que en el futuro, con el fin de evitar casos semejantes, procure que siempre prevalezca entre sus corredores el debido espíritu deportivo, al objeto, de que en lo sucesivo, la Federación, no vea regateados sus esfuerzos, cuando es más preciso el apoyo y colaboración de todos."

"A propio tiempo, comunicamos a Vd que, por las razones antes expuestas, esta Federación, después de estudiar debidamente el caso que nos ocupa, ha acordado inhabilitar totalmente al corredor de ese Club, Don Juan Espinalt, para tomar parte en cualquier prueba de competición, ya sea social, regional o de interclubs, en un período de dos meses, a contar, desde el día 18 de Marzo de 1946, habiendo comunicado esta decisión al propio interesado."

Tot i que encara no sabem per quina raó es va produir aquest expedient, un repàs a la figura de Joan Espinalt i del context en què es va moure pot aportar una mica de llum sobre l'apropiació classista d'alguns esports.

Deu vegades campió de Catalunya i dues d'Espanya

Joan Espinalt i Bajona (1910-1981), anomenat l'Espinalet a causa de la seva estatura, va practicar esquí de competició dins del Centre Excursionista Montserrat com a mínim des de la temporada 1941-1942 i va continuar competint fins al campionat d'Espanya de 1947.

Durant els primers anys s'inscriu als campionats de Catalunya de diferents especialitats (salts, fons, habilitat, descens, relleus 4 x 8) però a mesura que va passant el temps es concentra en les curses de fons (18 km) i, especialment, de relleus.

Formant part de l'equip de relleus de Centre Excursionista Montserrat (compost per Soler, Massana, Rota i el mateix Espinalt), es proclama campió de Catalunya per primera vegada l'any 1942. L'any següent, a títol individual, serà campió de Catalunya de fons i al 1944 l'equip que formava amb Pere Alier, Enric Massana i Pere Rota es proclamarà de nou campió de relleus.

Els anys 1945, 1946 i 1947 el mateix equip tornarà a revalidar el títol de campió de Catalunya de relleus. A més a més, Espinalt, a títol individual, guanyarà el campionat de Catalunya de fons de 1945 (Cardona & Dupré, 1985, 263).

El primer campionat d'Espanya el va guanyar l'any 1944 a Núria; es tractava de l'especialitat de relleus i els seus companys eren Joan Andreu, Francesc Pàmies i Ernest Mullor. L'any següent l'equip que formava amb Rota, Adserà i Mullor va quedar en segona posició en el campionat que va tenir lloc a Sierra Nevada.

La pista documental d'Espinalt es difumina després de 1947, quan aconseguix el segon campionat d'Espanya amb Alier, Planas i Deulofeu com a companys (Cardona & Dupré, 1985, 243-244). A nivell individual va quedar cinquè en l'especialitat de fons, segons ell per no estar prou preparat (*Manresa Deportiva*, 15 de març de 1947. P. 1) i perquè es va desorientar a la pista (*Manresa Deportiva*, 22 març 1947. P. 1-2; en aquest article s'afirma que la seva posició havia estat la quarta).

En unes declaracions d'aquell any, Espinalt afirmava que "(...) *hoy día el C E Montserrat posee el mejor equipo de fondo de España, y los que hace años trabajamos para conseguirlo, estamos orgullosos de nuestro éxito*". Amb tot, la carrera esportiva del Montserrat decau notablement als anys cinquanta. Potser per aquesta raó, Espinalt decideix formar part de l'equip de relleus del CEC, amb el qual es va proclamar campió de Catalunya l'any 1952 (Cardona & Duprés, 1985, 263).

Tot i que després sembla que Joan Espinalt va deixar la competició una mica de banda, com es veurà per raons laborals, als anys setanta, coincidint amb l'edat de la jubilació, encara es proclamarà dues

vegades campió de Catalunya de veterans en l'especialitat de fons (1976 i 1977).

La crisi dels anys cinquanta

Espinalt no figura entre els membres de l'equip del Montserrat de l'any 1948, tot i que començarà a fer classes d'esquí als Rasos de Peguera (*Manresa Deportiva*, 5 desembre 1947. p. 3) i seguirà corrent amb el CEC. A més a més, també va guanyar alguna prova de caire comarcal en curses per parelles mixtes.

Pel que sabem, 1947 va marcar la crisi de l'equip de competició del Centre Excursionista Montserrat; d'ençà de llavors, la competició se centraria en la lluita entre els equips del Centre Excursionista de Catalunya, el Club Alpí Núria i un grup d'esquiadors radicat a Alp (Segalàs, 1956).

De fet, és el conjunt del Centre Excursionista Montserrat el que sembla entrar en crisi als anys cinquanta. Les actes dels anys seixanta, les primeres que es conserven, així ho demostren. El Montserrat ha d'afrontar un judici per no haver pagat els lloguers de diversos mesos, l'edifici fa l'efecte d'estar en un estat ruïnós (els balcons cauen, s'ha de pintar i arranjar en la seva major part), a l'arxiu falta documentació d'aquells anys...

A nivell personal, Espinalt ja no apareix en la classificació de corredors que la Federació d'Esquí va fer durant la temporada 1959-1960, en la qual només es relacionen els corredors que varen tramitar i obtenir la classificació en les dues temporades anteriors.

En aquest context, al 1962, una nova junta pren possessió i Joan Espinalt hi ocupa el càrrec de d'assessor tècnic de la Secció d'Esquí (acta Junta del 10 de maig de 1962, fons C. E. Montserrat, caixa 1, llibre d'actes). En vista de la penosa situació que viu l'entitat no és agosarat pensar que Espinalt, com a *veterà*, aportarà un gra de sorra a la recuperació de l'entitat i de la secció.

El jutjat donarà inicialment la raó al propietari del local, però la junta del Montserrat decidirà recórrer la sentència perquè es considera que "*ha sido fallado en contra por caciquismo local*" (acta junta 10

setembre 1962). Finalment s'arriba a una entesa i s'acorda pagar el que es devia. El problema que es planteja és d'on han de sortir les 20.897 pessetes que s'han de pagar (15.866 de les quals corresponen als lloguers endarrerits). Diferents membres de la Junta decideixen fer una aportació voluntària a l'entitat, la qual es compromet a tornar els diners quan pugui i sense interessos. Joan Espinalt cedeix 1.000 pessetes i és el membre que menys paga de tots els prestamistes (Claret, el secretari, posarà el que la resta no ha cobert: 10.897 pessetes) (acta del 6 de juny de 1963).

Aquí es perd la pista documental del nostre protagonista. Sabem que l'entitat li compra algun material (Espinalt tenia una botiga d'esports al carrer Casanovas de Manresa), però al 1967 el càrrec que ell ocupava ja ha passat a mans d'una altra persona.

Mentrestant les seccions de muntanya, esquí i escalada es reorganitzen i l'entitat ja torna a oferir prou bona imatge com per aconseguir que la Federació Catalana d'Esquí li concedeixi la titularitat de la seva delegació de Manresa, Solsona i Berga, de recent creació (acta Junta 6 desembre 1967).

El context esportiu

Els anys quaranta són d'una gran dificultat en tots els sentits. El daltabaix de la guerra es deixa notar sobretot en els grups socials més humils; la major part dels centres excursionistes del país desapareixen per sempre més. A Manresa, és el cas del Club Muntanyenc Manresà, els membres del qual es considera que encara estan “ausentes” en una carta del 19 de novembre de 1942.

La Federació Catalana d'Esquí, que s'havia creat l'any 1933 com a entitat desvinculada de l'excursionisme, passada la guerra s'anirà consolidant com a realitat independent. Si bé al principi el nou règim va reunificar les dues pràctiques en una única Federació de Montañismo y Esquí de los Pirineos Orientales, a l'octubre de 1941 es reproduïx l'escissió: la Federació Catalana d'Esquí es va endur tot el material de la seva predecessora. Des de 1944 la Federación Española de Esquí (FEDE) comptarà amb sis delegacions *regionals*, mentre que la Federación Espanyola

de Montañismo (FEM) només concedirà una certa entitat a les delegacions catalana i basconavarra l'any 1946.

A nivell internacional, l'any 1947 la FEM s'adhereix a la Unió Internacional d'Associacions Alpines (UIAA) "(...) *en sustitución de la Sociedades Españolas que antes estaban adheridas directamente a la UIAA (...)*". A partir d'aquell moment, la FEM s'encarregarà de tramitar totes les qüestions internacionals que tinguin que veure amb l'excursionisme.

Per contra, la Federació Internacional d'Esquí (FIS) havia intentat expulsar la FEDE durant la guerra i el tema encara s'arrossegava l'any 1949 quan la delegació russa va presentar novament la proposta d'expulsió. Tal com ho explica Segalàs (1956), la delegació sueca va intentar que no es produís aquesta expulsió perquè la considerava antireglamentària, però tot el bloc soviètic es va posar al costat rus. La votació final va donar la raó als suecs i la FEDE no va ser expulsada; la delegació anglesa, amb el prestigiós Arnold Lunn al capdavant, va dimitir dels seus càrrecs per la politització de la FIS (Segalàs, 1956). En aquell moment, Lunn tenia molt bona relació amb la FCE i especialment amb el seu president, Josep M. Guilera. L'any 1945 havia fet una conferència a Barcelona en què defensava que l'esport a vegades millora les relacions entre els pobles, però a vegades les agreuja. Per aconseguir-ne els efectes beneficiosos,

"Hemos de procurar que no se dé al deporte desmedida importancia, debe hacerse comprender a la juventud que nada hay tan efímero como la fama de los deportistas. Hemos de hacer ver a los periodistas la conveniencia de no clasificar a las naciones según sus éxitos deportivos"

En aquella conferència, Arnold Lunn defensava que *"Debe procurarse limitar el nacionalismo en el deporte"*. Aquestes idees xocaven amb bona part de les pràctiques dels països avançats, Espanya inclosa.

A casa nostra, el desenvolupament de la vida associativa dins de la FEM i de la FCE es mostra força diferent. Políticament, l'excursionisme va estar molt més controlat que no l'esquí, segurament a causa de la seva composició social. En els impresos de la FCE no acostumen a aparèixer els símbols feixistes i les cartes s'escriuen

sense referències als “años victoriosos” ni altres expressions pròpies del nou règim (com a mínim així és en el cas de la caixa 34). En canvi, la circular número 1629 de la FEM, de 26 de juny de 1944, recordava que "(...) *en todos los actos públicos y en los escritos producidos por las sociedades federadas, deben manifestarse de modo exacto la disciplina y estilos característicos del Estado Nacional-Sindicalista (...)*". A més a més, es recordava que els fulls de depuració s'havien de contestar "*con toda precisión*" i totes les preguntes.

També l'obtenció de salconduits per anar a la zona fronterera era més fàcil a través de la federació d'esquí. L'any 1944 es reconeixia que això havia estat possible gràcies a la intervenció personal del general Moscardó.

L'esquí de postguerra, un esport d'elit

D'altra banda, i parlant en general, sembla força clar que la vida esportiva en aquell context havia de ser força complicada. Molts excursionistes recorden els problemes que tenien per omplir la motxilla amb alguna cosa per menjar o com no varen poder començar a esquiar fins que la seva situació socioeconòmica els ho va permetre. En tot aquest context, però, contrasta la ràpida recuperació d'algunes seccions d'esquí dins de les entitats excursionistes. El cas més destacat és el del Centre Excursionista de Catalunya (CEC), entitat que l'any 1943 aconseguí instal·lar el primer remuntador elèctric a la Molina, en un moment en què la companyia elèctrica no es va veure amb cor de dur-los l'electricitat.

El CEC es va fusionar amb el Club Esquí Barcelona (1940) i l'esquí va ser una de les activitats que més aviat varen recuperar-s'hi. El mateix va passar amb el Club Alpí Núria (CAN), el qual l'any 1941 organitzava una esquuada de quatre dies a Candanchú. L'esquí renaixia en un ambient socialment més selecte i en el cas del CAN anava abanderat per un alt comissari d'Espanya al Marroc (president honorari) i un comandant d'enginyers com a sotspresident. Aquests dos clubs dominaran el panorama de l'esquí de competició i seran els que es podran permetre les sortides a l'estranger, en alguns casos avalades per la federació espanyola. Rebran, també, el recolzament de la FCE, (el president de la qual, Josep Maria Guilera, era soci del CEC) i de la FEDE, que entre altres coses els proporcionarà instructors estrangers.

Fins i tot el recurs polític els serà permès: perquè es puguin importar uns esquís Splitkein, uns grans magatzems de Barcelona demanaven l'any 1946 al Montserrat que els fes arribar una carta que finalment hauria de prendre la forma d'un ofici enviat al Capità General Moscardó (Madrid). La carta, que no sabem ni si es va arribar a enviar mai ni si va tenir resposta, havia de dir el següent:

"Los corredores de esquí de esta entidad Sres _____ cuyos nombres tienen un valor positivo dentro del más puro ambiente de esquí de competición y que han tomado parte activa en la SEMANA INTERNACIONAL DE ESQUÍ celebrada en la Molina (Gerona) enfrentándose con esquiadores del "Ski Club Alpina Saint-Moritz" (Suiza), SUPPLICAN se haga lo posible para que puedan llegar a España esquís procedimiento "Splitkein" (...) como también ceras especiales para carreras de fondo y slalom, ya que estos materiales por no fabricarse en España, no es posible estén en poder de nuestros esquiadores, que por esta causa se encuentran en inferioridad de condiciones al enfrentarse con esquiadores de otros países, que equipados con estos materiales modernos, están en franca superioridad a nosotros".

Malgrat els advertiments de Lunn, l'esquí i l'esport en general s'aniran convertint en una pràctica d'importància nacional. Cada federació, nacional o regional, intentarà que els seus i les seves representants aconseguixin el màxim de triomfs possibles. Amb aquest objectiu es comencen a detectar els primers casos de relacions retribuïdes (potser millor esponsoritzades) i s'intenten reproduir en el terreny de la pràctica esportiva les relacions pròpies del món empresarial. Especialment, fem referència a la posada en pràctica d'una fèrria disciplina que es manifesta en l'assiduitat en els entrenament i en l'obligatorietat pel que fa a l'assistència a competicions d'alt nivell en representació de la federació i la seva comunitat. Precisament serà aquesta manca de disciplina en el segon sentit el que provocarà l'obertura de l'expedient a Joan Espinalt.

El treball o l'esquí

En aquest context social i esportiu, el sorgiment de l'equip d'esquí del Montserrat és força sorprenent. De fet, sembla clar que l'historial esportiu d'Espinalt i els seus companys ajuda d'alguna manera a entendre el suport que aquesta modesta entitat (que l'any 1946 tenia 54 socis) va rebre de la federació.

L'any 1943 el CEM va aconseguir fer un curs d'esquí als Rasos de Peguera (l'equip de relleus ja havia estat campió de Catalunya la temporada anterior). L'ajut de la federació va ser essencial en cedir-los un professor, Theus Schwall (Swable, segons Segalàs i el periòdic *Manresa*), corredor austríac que després va militar en les files alemanyes. En un intent propagandístic del nou esport que caracteritzarà la pràctica de l'esquí d'aquells anys dins del CEM, el secretari del Montserrat, Ramon Soler, va convidar els corredors de primera i segona categoria del Centre Excursionista Comarca de Bages (CECB) a participar en aquells entrenaments¹. Els interessats s'havien de pagar l'estada i el desplaçament.

Tot i que els CECB va fer arribar la proposta als seu socis, no s'hi va apuntar ningú. En una carta datada el 3 de febrer de 1943, el secretari d'aquesta entitat explicava la possible causa:

"Creemos que es debido a la dificultad de muchos debido al trabajo diario que les ha imposibilitado aprovechar las enseñanzas de este gran corredor."

Encara no fa quatre anys que la guerra ha acabat i l'esquí federat ja deixa veure cap a on apunta: competició, entrenament no autodidacta, fitxatges entre clubs (a Manresa se'n constata algun ja en aquella època), disciplina fèrria, etc. També es comença a veure alguna mostra incipient del que podríem dir-ne professionalització: l'any 1944 la FEDE vol fer un curset a la Molina dirigit per Walter Foeger i destinat a tots els esquiadors d'arreu de l'estat que es reuniran allà amb motiu dels campionats d'Espanya. Les persones que s'hi inscrivin cobraran

¹ El Centre Excursionista Montserrat neix a principi dels anys vint com una escissió del Centre Excursionista Comarca de Bages i aquest fet ha marcat, en bona part, les relacions que històricament han mantingut ambdues entitats.

350 pessetes per ajudar-los a cobrir les despeses. La FCE incrementa fins a 6 les places subvencionades que la FEDE havia fixat en 4. I el seu president, Josep M. Guilera, demanarà expressament al Montserrat que hi enviï un soci que després vulgui divulgar els seus coneixements.

No consta que hi arribés a anar ningú. En tot cas, si tenim present que un joc d'esquí a la botiga Sant Just de Barcelona valia entre 165 i 200 pessetes l'hivern de 1946, la subvenció de la Federació era poc més que simbòlica.

L'esport professional encara no s'ha desenvolupat, i l'esport amateur s'adaptarà molt poc a la disciplina que les federacions d'esquí posaran en marxa. Possiblement aquesta sigui la base de l'*afer Espinalt*. Tot plegat, però, s'ha d'entendre en un context institucional en què el Montserrat haurà de defensar els seus interessos en contra dels grans clubs del moment. I tot el que hem vist fins ara acabarà produint un context que permetrà entendre la sanció d'Espinalt.

El CEM en inferioritat de condicions

Amb data 18 d'octubre de 1944, el president del Montserrat, Anselm Rubiralta, escriu una carta a la FEDE perquè considera que s'han produït certes arbitrarietats per part de la federació catalana. Aquesta carta conté quatre preguntes. Les primeres versen sobre els reglaments, i concretament sobre en quin moment s'han de marcar les pistes per on es competirà, i si el corredors poden estudiar el recorregut abans. En principi semblaria un simple aclariment del reglament, però el transfons social té un cert gruix.

En els darrers campionats regionals, en la prova de relleus 4 x 8, la pista es va marcar el mateix dia, un quart d'hora abans de la sortida. Això va fer que els corredors del Montserrat no sabessin per on passarien ni el recorregut exacte que tindria la prova. En el mateix sentit, en la prova de fons se'ls havia prohibit reconèixer la part marcada el dia anterior (més o menys la meitat).

El problema radicava en què "(...) *las pruebas de fondo se celebran siempre en la Molina y en dichas pistas se entrenan continuamente los corredores del único Club que rivaliza con el nuestro en esta clase de*

pruebas". Aquest club no era altre que el Centre Excursionista de Catalunya, els corredors del qual, a parer de la gent del Montserrat, se'n beneficiaven (de fet, el campionat de Catalunya de 1943 l'havia guanyat aquest equip).

La proposta del Montserrat anava en la línia d'aplicar el reglament de la FIS, segons el qual les pistes s'havien de marcar 24 hores abans, de manera que els corredors poguessin conèixer el terreny amb antelació (aquest reglament era el que s'aplicava en el campionat d'Espanya).

Una altra pregunta anava en la mateixa línia. Concretament es demanava si la federació catalana havia de triar els seus representants al campionat d'Espanya només tenint en compte el campionat de Catalunya o si, pel contrari, les carreres interclubs també comptaven:

"¿Debe atenerse la FCE para la selección de sus representantes para los Campeonatos de España, sólo a los resultados de los Campeonatos Regionales? ¿O también a los de las carreras interclubs?"

Rubiralta, com a president del Montserrat, exposava la situació (recordem que la carta anava adreçada a la FEDE):

"No queremos censurar a nadie, pero nuestro Club es de los modestos y que lucha noblemente por el engrandecimiento de nuestro querido deporte; nuestro equipo es Campeón Regional de Relevos 4 x 8, tres de cuyos componentes marcaron el 1º, 3º y 4º lugar individual, a pesar de lo cual, sólo uno de ellos fue seleccionado para los Campeonatos de España, cuando la representación catalana en fondo constaba de ocho corredores. Si en vez de recibir alientos, hemos de luchar con factores adversos, creeríamos hasta que hay quien pretende hacer desaparecer a los modestos, por lo que recurrimos a Vd en lo anteriormente expuesto y así saber, en el momento oportuno, si debemos correr en pugna noble, rivalizando en pro del auge del esquí o retirarnos dignamente con la correspondiente protesta si

antes de la carrera no se han cumplido los requisitos que tenga previstos la Federación cuya presidencia se digna Vd honrar."

En el context de l'època la jugada del club bagenc havia de ser presa en consideració: un dels millors clubs del país amenaçava amb retirar-se de la competició i, encara més, insinuava que alguns agents volien fer-lo desaparèixer. La resposta de la FEDE (18 d'octubre de 1944) va ser retornar la carta al seu emissor adduint un defecte de procediment: "(...) *ya que es obligatorio que se tramite por conducto reglamentario, es decir, por mediación de la Federación Catalana de Esquí*".

El tràmit es va haver d'iniciar de nou al cap de pocs dies. El 12 de gener de 1945 Josep M. Guilera, com a president de la FCE, dirigia una carta al president del Montserrat en què se l'informava que no hi havia cap criteri "*de orden superior*" establert per a l'elecció de la selecció catalana. Fins llavors ho havia fet la mateixa federació catalana, prèvia consulta de la seva Comissió Tècnica. La selecció que havia participat en les proves de 1944 –que era la que havia desencadenat la protesta del Montserrat- es va fer amb els quatre primers classificats al campionat de Catalunya: Mullor, Espinalt, Andreu i Pàmies. Però Guilera afegia:

"Si posteriormente figuró un 2º equipo en los relevos fue sin que el mismo puntuase en la clasificación general de los Campeonatos y por especial autorización de la FEDE como estímulo a los comarcales que lo integraban".

Segurament no massa convençut per la resposta, el secretari del Montserrat, Ramon Soler, comunica al president de la federació catalana:

"Próximo a empezar los Campeonatos Regionales, esperamos que de acuerdo con los Reglamentos de la FIS, las carreras de fondo y relevos, serán marcados el día antes de la carrera y el recorrido con el plano de las mismas (sic) será entregado al Jefe de nuestro equipo, el día antes de las carreras".

Ordeno i mano

No sabem quin reglament es va aplicar. El cert és que el campionat de 1945 va comptar amb la presència de dos corredors montserratins, Espinalt i Massana. Una carta del president de la Federació dirigida al president del Montserrat (12 de març de 1945) així ho feia saber i, a més, ordenava al club que els ho comunicues i que els esquiadors es possessin en contacte amb la federació.

Aquest procediment era força habitual. L'any 1944 una carta del 8 de març comunicava al president del Montserrat que Massana i Espinalt havien estat seleccionats per la comissió tècnica per formar part de l'equip que participaria al campionat d'Espanya. Per això calia que ho fes saber als seus associats i que els digués que del 12 al 19 hi hauria entrenaments col·lectius a Núria, "*(...) siendo necesario que los interesados se presenten a esta Federación el próximo viernes día 10, a las 8 de la noche con objeto de recibir instrucciones*". Una altra carta repetia la mateixa mecànica i els convocava el mateix dia 10 a les 7,30 per fer-se el reconeixement mèdic.

Com es veu en els terminis, la federació informava de manera molt justa als seus esquiadors. Si la carta es redactava el dia 8, era bastant probable que el dia 10 els interessats, tot i voler, no fossin a Barcelona ni el 12 a Núria. En tot cas, la responsabilitat els era transferida i s'esperava que actuarien de manera disciplinada:

"Dado que es de gran interés el cumplimentar el requisito de referencia, confío que los citados señores se desplazaran a ésta [federación] para llevar a cabo lo indicado, y que por consiguiente procurarán eliminar cualquier inconveniente que pudiera impedirselo."

L'any 1947, es repetia el mateix, però aquest cop quatre socis del Montserrat s'havien de desplaçar a la Molina "*(...) con el fin de que puedan acudir al entrenamiento de conjunto del equipo regional, que de[be] tomar parte en los referidos concursos*". Aquell any, però, hi havia una novetat: la FEDE havia decidit establir un reglament per regular la selecció de representants als campionats d'Espanya o a les olimpíades. Segons aquest reglament:

"a - todo concursante que a su juicio (FEDE) pueda ser preseleccionado, tanto para la constitución del equipo regional en los Campeonatos de España, o con vistas a la próxima Olimpiada de Invierno, deberá someterse a los entrenamientos en conjunto que en mi circular nº 1 de 1947, se detallan, especialmente sobre la Olimpiada

b - Salvo caso de enfermedad o imposibilidad física, que certificará el Asesor Médico de esa Regional, no podrá eludir el sujetarse a la preparación citada. En caso de renuncia voluntaria del interesado, deberá Vd exigir del mismo que le sea presentado por escrito su determinación, de la cual se servirá informarme, al objeto de formar el correspondiente expediente deportivo

c - Desde las pruebas sociales, entrenamientos y concursos regionales, vienen obligados a concurrir a los mismos, puesto que éstos se consideran los mejores precedentes para la posible selección: y aún tratándose de concursantes que ostentasen algún título de Campeón Nacional o Regional de la temporada anterior, deberá sujetarse a las mismas disposiciones reglamentarias que los demás, ya que, de lo contrario, por la sencilla razón de que cuando más destacado haya sido o sea su calificación deportiva, debe ser ejemplo de disciplina ante los demás."

Esport d'elit, corredors disciplinats

Enmig d'aquestes dues citacions als esportistes manresans –de 1944 i de 1947- hi ha hagut l'*afer Espinalt*. Hores d'ara no sabem si no va acudir al campionat d'Espanya per impossibilitat o de manera voluntària. Tampoc no sabem si va ser una forma de protesta que es podria explicar per l'ambient enrarit que es vivia en la Federació Catalana.

En tot cas, sí que sembla clares algunes coses:

- La Federació Catalana intenta muntar un equip de competició que la representi en el campionat d'Espanya a base d'obligar a competir a alguns dels *seus* corredors.
- Aquesta mena de relació sembla que s'inspira en les relacions entre obrers i patrons de l'època.
- La Federació sembla desconèixer les necessitats dels seus corredors, especialment en el sentit que, tant si eren obrers com empresaris, l'abandonament reiterat del seu lloc de treball per períodes prou llargs (una setmana o més) era incompatible amb la seva supervivència econòmica i social.
- En tot cas, els corredors que es volia trobar havien de ser *aristòcrates* (en un sentit molt ampli), rendistes o militars que poguessin fer ostentació de la seva posició social a través de l'esport (una cosa semblant succeïa en aquell moment amb les pràctiques turístiques).
- Però aquí hi havia un contrasentit força important: qui podia donar ordres als qui estaven acostumats a manar?
- D'aquí que apareguin les primeres manifestacions d'esponsorització i ajut econòmic de les federacions cap als *seus* corredors i corredores. Aquesta era una bona via per atreure's les naixents classes mitjanes cap a la pràctica de l'esport. En aquest mateix sentit caldria interpretar les gestions fetes davant de les autoritats per aconseguir bitllets reduïts per a esquiadors i excursionistes en els seus viatges amb trens de la RENFE.

Però Joan Espinalt no pertanyia als grups socials més afavorits; ans al contrari. Espinalt era d'origen pagès, però en canvi no se'l tenia per un muntanyenc.:

"Sigue Espinalt a la cabeza de los esquiadores manresanos, siendo actualmente una figura del esquí de fondo nacional. Es campeón de España de relevos y el único esquiador catalán que está clasificado en la categoría nacional de fondo, y también es el único que la posee de los esquiadores de ciudad, pues tanto

Suárez, Jiménez y Arias, los otros tres que también la poseen, son esquiadores de los llamados "serranos" por vivir y tener su residencia en las montañas donde se practica el deporte de la nieve." (Manresa, 13 de febrer de 1945. P. 4]

Espinalt podria representar el tipus ideal de combatent que el Regiment Pirinenc pretenia posar al servei de la República (De Ramon, 2004), però en canvi no es va sentir cridat en aquesta lluita (durant la guerra es va haver d'amagar perquè no va voler anar al front). Potser perquè, tot i els seus orígens pagesos, mai no va treballar la terra. La seva supervivència material passava pel sector terciari, fonamentalment el comerç. Fill cabaler, estava destinat a guanyar-se la vida fora de l'explotació familiar. És força probable que en algun moment pensés a dedicar-se professionalment a l'esport, però en el moment que li va tocar viure, aquesta professionalització era pràcticament impossible. La gent que el va conèixer afirma que la seva llàstima va ser néixer massa d'hora.

Arribat a campió d'Espanya per primera vegada, Joan Espinalt es plantejarà l'any 1945 retirar-se de la competició. Un article que es va publicar aquell any i que no s'ha pogut referenciar permet formular una possible explicació de la sanció contra Espinalt. Es tracta d'una entrevista imprevista que un periodista (Gerardo García) li va fer mentre feien el trajecte de la Molina a Barcelona i la casualitat va voler que viatgessin en el mateix vagó de ferrocarril. En aquesta entrevista, Espinalt exposa el seu desig de retirar-se, la dificultat que troba per entrenar-se tot el que li semblava necessari i les causes d'aquestes dificultats.

Segons Espinalt, a la Manresa dels anys quaranta algú que s'entrenés amb patins només generava curiositat, sarcasme i "*commiseració*", i segurament va ser l'únic patinador que es va veure pujar i baixar a Montserrat com a entrenament. A més a més, l'esquí de fons és molt carregós i Espinalt confessa que no pot seguir aquell ritme per més temps.

La vida socioeconòmica es planteja com un fre a la pràctica esportiva, i Espinalt es troba en la disjuntiva d'haver de triar:

"Y, la verdad, las necesidades de la vida son apremiantes, y yo ya no estoy en esa edad que sólo el deporte llena la vida".

"Luego, cada vez que me desplazo a La Molina, para poder participar a [sic] las competiciones, tengo que dejar a otra persona en mi lugar de trabajo, y ello me supone un puñado de pesetas, que debo desembolsar de mi bolsillo, ya que como el caso de ahora, tuvimos que salir de Manresa el viernes"².

Per seguir competint o simplement per fer esport, Joan Espinalt ha de recórrer a obrir una botiga de material esportiu. També és possible que les classes de tennis que feia com a monitor fossin remunerades.

El seu, però, no és un cas excepcional. En aquells anys, Espinalt entrena amb Enric Villaplana, fotògraf professional, excampió nacional de marxa i futur competidor olímpic. Com que la seva feina l'obliga a treballar els diumenges, Villaplana es veu impulsat a abandonar temporalment la competició.

La sortida que Espinalt troba és canviar d'especialitat i dedicar-se a l'eslàlom, que no és tan exigent com les curses de fons.

D'altra banda, Espinalt està a punt de complir 40 anys. Potser tot plegat ajuda a entendre perquè no va voler (o poder) presentar-se als campionats d'Espanya de 1946.

Conclusions

La pràctica de l'esport no només exigeix unes determinades condicions físiques, sinó que els aspectes socials i culturals hi tenen molta relació. Des del seu origen, l'esquí es consolida a Catalunya com una diversió de moda i com una pràctica competitiva. Ambdues vessants tenen una dimensió social molt clara. La gestió de la competició d'esquí que fa la Federació Catalana d'Esquí als anys quaranta i el que hem anomenat *afer Espinalt* mostren la dificultat d'extendre la competició a certs grups socials.

L'esquí, una pràctica apropiada per les classes mitjanes i altes, ajuda a construir el paper dels estats contemporanis en el concert

² Retall de premsa sense referència, arxiu Carme Espinalt.

internacional i de les nacions en el marc estatal. L'esport com a expressió de la comunitat (la *raça* en el sentit nacional que en el seu moment se li va donar) té algun tipus de relació amb la presència internacional dels diferents països, d'aquí que les federacions espanyoles intentin monopolitzar la representació internacional (el bandejament del CEC dins de la UIAA i el fet que la FEM ocupés el seu lloc o la lluita per aconseguir que la FEDE no fos expulsada de la FIS, no es poden interpretar d'una altra manera). Alhora, les federacions dites regionals competiran entre elles per excel·lir en el panorama estatal.

En aquest context, esdevé essencial poder comptar amb corredors fidels a la federació que els acull, especialment si les marques que obtenen no es poden obviar amb facilitat. Però la competició tendeix a convertir l'esport en obligació; els esquiadors i esquiadores es veuen obligats a entrenar i a competir per seguir existint com a tal. Aquells i aquelles que obtenen bons resultats adquireixen un sobrevalor per a la federació que representen³. Esdevenen un recurs humà preciós al servei de l'estat o comunitat; el seu cos gairebé adquireix categoria de *bé nacional*. La retirada voluntària -i no diguem el canvi de relació en favor d'altres federacions- és vista com a traïció, com a desviació que ha de ser castigada. Aquesta és la base de l'*afer Espinalt*.

Segurament Joan Espinalt hauria continuat a l'oblit si no hagués estat expedientat, un oblit comparable al que embolcalla els seus companys d'equip. Siguin les darreres paraules d'aquest article un record per als seus companys Rota, Massana i Alier, els quals *no tingueren la sort* de ser expedientats. Esperem i desitgem que algun dia també siguin recordats com es mereixen.

³ Potser per això se'ls perdonen certs "pecats". Ernest Mullor i Alfons Segalàs varen formar part del Regiment Pirinenc, un cos de voluntaris al servei de la Generalitat republicana i, en canvi, acabada la guerra no sembla que tinguessin cap problema per competir o representar les federacions catalana i espanyola (De Ramon, 2004). Joan Espinalt va treballar per a l'Ajuntament de Manresa durant els anys 1936 i 1937 i tampoc no consta que fos represaliat.

Bibliografia

- Autors diversos: *Enciclopèdia de l'excursionisme*. Barcelona, Rafael Dalmau editor, 1965. 2 vol.
- Cardona i Romeu, Margarida; Dupré i Cuyàs, Lluís: *Esports de neu a Catalunya*. Barcelona, CEC, 1985.
- De Ramon i Vidal, Jaume: *El Regiment Pirinenc núm. 1 de Catalunya*. Barcelona, Rafael Dalmau editor, 2004.
- *L'excursionisme a Manresa. 100 anys del Centre Excursionista Comarca de Bages*. Manresa, Associació per al Museu Comarcal de Manresa, 2005.
- Roma i Casanovas, Francesc: *Història social de l'excursionisme català. Els orígens*. Vilassar de Mar, Oikos-Tau, 1996.
- Segalás, Alfonso: *Deportes de invierno*. Barcelona, Editorial Hispano-Europea, 1956.